

A MAGYARSÁG VILÁGNÉZETE

Irta: PAÁL ÁRPÁD

Világnézetnek értem valakinek azt a látását, ahogyan ő a világ fejlődését és ebben a maga egyéni szerepét elképzei. Az egész magyarságra alkalmazva, ennek az egész népiségnek az önmagáról való tudatát s az így tudott népegyéniségnek világbeli elhelyezkedését és ez elhelyezkedésben a jövőről, a kívülről álló emberiség tudatosságáról és cselekvési irányáról való felfogását s ahhoz való előszeretettel és alkalmazkodással nevezném világnézetnek. Egy egész népiség anyagi és szellemi életének egyetlen lelkiségbe való összegeződése, összefoglaló érzése és összegyűjtő elképzeése s ennek az összegezett, tehát nagy népléleknek a világ mozgalmába való beleirányozódása: ez volna tehát általában véve a magyarság világnézetének is a fogalmi meghatározása.

A világháború és annak következményei a magyar népiség fizikai szervezetét nagy robbanásokba sodorták, sőt szét is tépték, s a széttéptett tagokat új államok alkatelemeivé tették. Ennek a fizikai megrendülésnek és szétdarabolódásnak egész természetes, hogy a magyar népiség lelki életére is visszahatással kell lennie, s így kérdésesség alá kerül a magyarság világnézetete is, mint lelkiségének legösszegezőbb kifejezése. Volt-e hát a magyarságnak egységes világnézetete, s megmaradhat-e abban, vagy szétdaraboltsági szerint külön-külön világnézeteket kell fölvennie és más népiségek világnézeteteibe kell beleállania? Ez a legfőbb kérdésesség.

Nem a pártfelfogásokra, s nem a pártoskodásokra kell gondolkunk, amikor a magyarság multbeli világnézetének az egységességét keressük. A pártoskodások is, bármily szélsőséges szembenállások voltak lényegükben, azért együttvéve a nemzet életéről, hivatásáról és tennivalóiról való felfogások voltak. Tehát minden ellentétességeik mellett megegyeztek abban, hogy a nemzetnek élete, hivatása és tennivalója örök. Megegyeztek a nemzet jövődjéről való hitben, csak e hitet hol ilyen, hol amolyan föltevésektől látták függőnek. A különböző föltevésekből alakultak a különböző pártfelfogások, s a különböző pártfelfogások kiélezettségeiből, személyi érvényesülésekhez való kapcsolódásaiból lettek a pártoskodások. Ezek az apró elkülönbözések azonban a világnézeteti egységen, a magyar népiség élethitén, Európa közepére dobottságunknak a mély értelme fölismerésén, vagy legalább megérzésén mitse változtattak. Sőt éppen ennek a fölismerésnek és megérzésnek a kifejeződései voltak; tökéletlenek, vagy tökéletesek, útát hasító, vagy kuszakezü gyarlóságok, de mind kifejeződések.

Tehát a magyarság világnézetének egyik alkatelemét: a magáról való öntudatot, s az ebben való lelki összegezettséget minden ellentétben keresztül megkapjuk, sőt éppen azok egybefoglalásával tudjuk

a legjobban megkapni. Már most kérdés, hogy ez a lelki összegezettség miképpen irányozódott bele a világ mozgalmába, milyen előszeretetekkel és milyen alkalmazkodásokkal? Ennek az áttekintése már szövevényesebb, mert hiszen éppen ezek az irányozódások a különböző pártfelfogások elmélyüléséből, kiszélesedéséből és megörökösödéséből születtek. Tehát mikor a különböző pártfelfogások összefoglalásából megkaptuk a magyarság világnézetének egyik alkatelemét, most a különböző pártfelfogások szétkülönítéséből és azok tartósságából, kifejlődésükből és hatásukból kell megkapnunk a magyar világnézet másik alkatelemét. Vizsgálunk kell, hogy volt-e a pártfelfogások közül olyan, mely alapszíneit megtartva, minden korok külső változásain keresztül ugyanazon előszeretetet és alkalmazkodást s ez előszeretetnek és alkalmazkodásnak ugyanazon ellenhatásait tudta megnyilatkoztatni.

Ebből a szempontból vizsgálva a magyarság európai életének ezeréves folyamatát, jellegzetesen elénkbe tűnik, hogy a magyarság keleti tősgyökeressége, onnan hozott szabadságérzése mindíg vívódásban állott a nyugat kiképződött hatalmi formáival és rendszereivel. Minden életforduló úgy oldódott meg, hogy a nyugathoz való tapadás, vagy odaszívódás lett a fordulat külső színe és iránya, belül pedig megmaradt a keleti érzékenység kielégítetlensége. A királyság megalapítójának, Szent Istvánnak a germán-keresztény hatalmi rendszerhez való igazodását az ősmagyar érzésű szabadságvágyak, nemzeti birtokviszonyok letörésével kellett végbevinnie. Idegen lovagok légióival „a teutonok és magyarok” harcát vívta meg, s ebben a harcban a teutonok kerültek fölülr. Az ősnemzeti erők pedig bujdoklásra, maguk emésztésére, s átöröklődő elégedetlenségekre kényszerültek. Korszerű átszínezésekkel ezek az ellentétes áramlatok maradtak meg továbbra is. A germán-keresztény hatalmi rendszerhez való csatlakozás megmaradt uralkodó jellegnek, s az ellene való visszahatások folytonossága volt a másik pártfelfogás, az ellenkező világkapcsolódások szerzése, az ősi nemzeti szabadságérzések jobb érvényesülésének a vágyódása. Még amikor egyes szabadsághőseink a germán-kereszténységénél még nyugatibb hatalmi rendszerrel, a franciával való kapcsolatot keresték, akkor is az az őskeletiség mozgatta őket, hogy nyugatot még nyugatabbal ellensúlyozván, maguknak szabadabb és lekötetlenebb életet szerezzenek. Különb is a franciák törökszövetsége a valóságos keletet is behozta a nyugati ellensúlyozódások folyamatába. Erdély különállósága idején pedig közvetlenül a török keletiség volt a magyar keletiség segítségére abban, hogy az akkori, nagy világvívódások között a magyarságnak aránylag igen szabad és a korszak szerint fejlődni tudó államisága tudott fennmaradni.

Elég az hozzá, hogy a török uralom lehanyatlásával Magyarország is visszakapta régi nagy területét, de akkor még jobban a germán-keresztény hatalmi rendszer megkötöttsége alá került. Ez a hatalmi rendszer ugyan nagy súlyvesztésbe jutott a reformációval, majd azzal, hogy a Habsburgok fejéről lekerült a németrómai császárság koronája. Azonban a magyarságot a megmaradó Habsburg-hatalom,

illetve annak osztrák császársági új szervezete csak tovább is megkötöttségben tudta tartani részint a magyarságnak aulikus fajult nyugatisága miatt, részint a magyarság egyéb belső gyöngesége okából, de a mellett az új császárságra átháramlott jelentőség erejénél fogva is. Ámde mihelyt a magyarság tősgyökeres ősi érzései a 19. század eleje óta új hevületekké és mind óriásibb öntudattá kezdenek erősödni, akkor ez a keletiség a Habsburg-uralom megfoghatkozott nyugatiságával mind egyenrangubb tényezővé tud válni. Az 1848. évben megvolt az erőpróba, s a Habsburg-nyugotiság, részint a nemzetiségi ellentétek felébresztésével, majd a még keletibb orosz hatalom ellensúlyának a segítségül hívásával tudott csak felülkerekedni.

Nyilvánvaló, hogy ezek a segítségülhívások a magyar keletiség és a sorsára terhelődött nyugatiság olyan egyenranguságát jelentik, hogy az utóbbinak is kiegyezéssel kellett ebbe beletörődnie. Az 1867. esztendő hozta ezt a kiegyezést. De a Habsburg-nyugatiság ismét megkapta a maga ősgermán hátterét a hármasszövetségben s ez ismét a magyarság életszabadságának és önálló fejlődésének az elszívását, illetve nyugati rendszerbe való mind erősebb beleszervezését tette túlsúlyosodóvá. A modern kornak megfelelően a termelési technikának, a forgalom millió vonatkozásának a leküzdhetetlenül finom beidegzései kezdték átjárni a magyarság közéletét. Irodalma, tudománya, nyelve, szóval: a szellemi védőkészségei beleörvénylettek a germanizációba. És ennek megfelelően, anyagi védőkészségei is a germán militarizmus szerveivé váltak.

E nyugati elszívódás ellen az ellenzéki pártfelfogások ismét a még nyugatibb ellensúlyozódásokat keresték. És a finom beidegzések helyett keresték a még finomabb beidegzéseket. Ez az értelme a szocialista, aztán az úgynevezett radikális és antimilitarista pártfelfogásoknak, a tőkeuralom és a junkerség nagy ellenzéseiinek. A leggyökeresebb függetlenségi gondolat tudott egybefogni ezekkel a túlnyugatiságokkal s ez az egybefogás, ez ismét annak az ősi keletiségnek az ösztönszerű megmozdulása. És ha tovább kísérjük ama túlnyugatis nemzetségiességnek, a nyugati társadalom mai kapitalista és magántulajdoni rendje ellenhatásainak a fejlődését, topográfiai erőmerítéseit, akkor mindjárt megláthatjuk, hogy kelet, az őskelet karolta fel leglángolóbban ezeket a kegyetlen túlfínomságokat. Valósággal kisajátította belőlük a gyújtószikrákat, hogy a népvándorlás idejebeli lángviharral söpörje végig az egész világot. Kelet népeinek az elnyomottságai és szabadságvágyainak a kimeríthetlenségei megjelennek új világelemként s ezekkel nem leszámolni kell, hanem a mélységes tartalmat kikeresni belőle és az emberiség új fejlődésének a hajtóerejévé tenni. Tehát új történelem bontakozik az őskeletről.

Meg lehet érezni már, hogy a világháború az emberiség viszonyainak túlfeszültségéből keletkezett, de az egész világ biológiai fejlődésének volt a ténye. Ebben a biológiai fejlődésben a fajok, a nemzetek el nem vesznek, sőt még több mozgásba, még nagyobb összefüggésekbe, tehát élnivalóbb szabadságokba kell hogy jussanak. Ebből a szempontból nézve, világosan kell látnunk, hogy a magyarság

korábbi életére ráterhelődött nyugatgermányságot a háború mintegy céltudatosan, valami metafizikai értelemmel választotta le a magyarságról s kegyetlenül megszűkítette ugyan a magyar népiség államterületét, de egyúttal vissza is adta annak az önállóságot és szabadságot. Nehogy valaki gúnynak érezze, mikor az önállóság és szabadság visszaérkezését jelzem, holott vérzés és nyomor van a szegény Magyarországon. A születések mind vérzéssel és kínok között történnek. De az bizonyos, hogy a magyarság új államterületének minden lehetősége megvan ahhoz az önállósághoz és szabadsághoz, amiért kezdetidők óta bujdokolva, harcokodva, pártoskodva, ősi átöröklődéssel vágyakozot. Megvan és ez úgy anyagilag, mint lelkileg új alapja lehet annak, hogy az eddiginél magasabbrendű állami életet éljen. Csak épen Európa közepén olyan nagylelkű és olyan ragyogó elirányozódást kell vállalnia, ami az ő új önállóságát és szabadságát a közép-európai népvibrációk kiegyenlítőjévé tudja tenni. A volt nyugati világnézet helyett a maga hivatásérzetének bátrabb kifejtése, önállóságának a környező népek mindenikénél való érzelmi megalapozása s evégett a népek demokratikus szövetkezésének a keresése és előmozdítása: ez lehet a magyarság számára a legjobb világnézet. Ezzel tudja kibontakoztatni a maga őskeletiségét a viaskodó nyugaton. Ezzel tud átszűrő közvetítője lenni a keleti szabadságvágyaknak a nyugati üzletszerűségek ridegségébe. Így tud kiképződni Európa közepén olyan néptestvérség, mely nem hatalmi rendszerek uszályaként, hanem az összes népiségek kölcsönös szeretetéből, belső és önkéntes erőkből támad s így nem eshetik a hatalmi rendszerek bukásának kínos változásai alá. Igen; a magyarság új világnézetének nem nyugatiasnak, hanem mindenfelé ható kozmikus nézésnek és akarásnak kell lennie.

Curson lord mondotta, hogy a világ katlana még sokáig fog fortyogni, s öt esztendő is beletelhetik, míg új kristályosodásai kiképződhetnek. Minden mélységesen látó ember is, de még a felületes szemlélő is bizonyos róla, hogy ezek a kristályosodások és új elrendeződések még nem szilárdak, még nincsenek meg az önbizalmi és az egymásba bízó kölcsönösségei. A háború is sok nyomort idézett elő, ami a társadalom háborgásait lappangva is, kitörve is elénk tünteti. Gondolkozni és érezni azonban éppen ezért kell, mert ez a sok baj, ez a sok félbehagyott kuszáltság itt van rajtunk. És úgy kell hatnunk a gondolkodásokra és érzésekre, hogy eszményiségek tudják túlhaladni az elfogultságokat és gyűlölségeket. A magyarság is a maga eszményiségét állítsa bele a világba, hogy hatni tudjon vele, s hogy így részese legyen az emberiség új és boldogabb kialakulásának.

Különösen talál ez a hivatás arra a magyarságra, mely népisége törzsétől elszakítva, több millió számban új államok alkatelemeivé osztódott. Nem kell ezeknek a szétdaraboltságoknak a törzsmagyarság élethivatása iránti hitéből és szeretetéből semmit feladni, sőt harsonás és legbúzóbb hirdetői éppen ők kell hogy legyenek az élethivatásnak. Ám van egy különös nagy feladatuk ezeknek a szétdaraboltságoknak. *Az, hogy megszerezzék az örökké árva és örökké testvértelen Magyar-*

országoknak a környező népek őszinte testvérségét. A szétdaraboltságok mintegy mandatáriusai, s az új államokba beleidegződő lelki szervei a megmaradt törzsmagyarságnak; a népek lelke diplomáciájának az alakulatai, hogy fölkeltsék és folytonossá tegyék a mindenírányú népszövetség megvalósulását. A dunai konföderációt, igen, a dunai konföderációt, s benne minden népiségnek a maga nemzeti szabadságai szerint való elhelyezkedését. Ezt kell kívánnunk, ezért kell az új államokban politikai cselekvőségbe is lépnünk, hogy ennek emberiségi szempontból való nagyságát, minden fájdalmas nemzetérzésre ható kiegyenlítését megértessük. Ezt kell megcselekednünk. Hogy ne tőlünk követeljék az új idők megértését, hanem mi követeljük a közeljövők magasröptű meglátását, s abban a magunk megértetését.

Kossuth fájdalmas vívódásainak, a Habsburg-nyugatiság ellen küzdő szabadságvágyas keletiségnek a látomása volt a dunai népszövetség eszméje. A magyar nemzet életének is benne van a kérelhetetlen fejlődésszerűsége, s éppígy van vele más érdekelt népiség is. Európa az egyesült államok kiképződésének a sodrába került. A magyarság törzsnépisége most a királykérdéssel vívódik; ebben is a volt nyugatiság visszatérése kísért, de a magyarság legerősebb rétege, a pártpolitikailag is legkomolyabb erő: a földmives kisbirtokosság szívosan ellentáll ennek a visszatérésnek. Előrelátható, hogy a törzsmagyarság nyugati egyoldalúságát a környező népek iránti világnézet fogja felváltani. S akkor ebben a világnézetben az elszakadt népi-ségekért is, az őszinte megbékélésért is a belső népszabadságok kiképződése és ezek szövetkezése lesz a kölcsönös megértések egyetlen lehetősége. És úgy lesz a dunai konföderáció az Európai Egyesült Államok kiképződésének a megindulása.

A magyarság megújuló, az őskeleti érzékenységből feltámadó, mindenütt szabadságokat akaró világnézetének nagy szerepe lesz ebben a megindulásban. A sorsunk multjában való elmerülés erre tanít, hogy hinnünk kell a sors nagy akaratában. A sors nem értelem nélkül sodor és oszt széjjel, hanem nagy élettörvények okából. A nagy élettörvénynek a legkisebb fűszálra is megvan a maga ereje, tehát a népi-ségek élete se maradhat ki belőle. Szétdaraboltságunk idején is tehát hinnünk kell a sorsunkban és küzdenünk kell nemzeti eszményeinkért. Nem a nemzeti híúság mondatja ezt velünk, hanem az emberiség fejlődése iránti kötelességérzet. Ez a kötelességérzet követeli, hogy a magyar népiséget bárhová is osztotta a sorsa, mindenütt teljesítenie kell, hogy a maga népi hivatását minél nagyobb tökéletességre emelje.